

*Lukasz Kozłowski**

**WPLYW KONKURENCJI
ZE STRONY SPÓŁDZIELCZYCH KAS
OSZCZĘDNOŚCIOWO-KREDYTOWYCH
NA STABILNOŚĆ BANKÓW SPÓŁDZIELCZYCH.
ANALIZA RYNKÓW LOKALNYCH**

WSTĘP

W literaturze przedmiotu nie podejmowano szerzej problematyki wpływu parabanków na stabilność sektora bankowego i funkcjonowanie należących do niego podmiotów. Wynika to w znacznej mierze z ograniczonych danych o parabankach, w tym zwłaszcza o sytuacji finansowej poszczególnych organizacji należących do tej grupy. Rynek polski stanowi dobre laboratorium dla przyjrzenia się tej tematyce z uwagi na stosunkowo dobrze rozwinięty sektor spółdzielczych kas oszczędnościowo-pożyczkowych (SKOK), które można uznać za podmioty o charakterze parabankowym, znajdujące się do niedawna (do października 2012 roku) poza oficjalnym nadzorem sprawowanym przez Komisję Nadzoru Finansowego. Z uwagi na swoją formę organizacyjną (spółdzielnia), ofertę produktową i obszar działania SKOK-i są naturalnymi konkurentami banków spółdzielczych, zwłaszcza w miastach, gdzie

* Dr Łukasz Kozłowski jest adiunktem w Katedrze Bankowości i Ubezpieczeń Akademii Leona Koźmińskiego i autorem około 30 publikacji. Jego zainteresowania badawcze dotyczą obecnie aspektów związanych z funkcjonowaniem banków spółdzielczych na rynkach lokalnych, w tym interakcji zachodzących między tymi podmiotami a finansowanymi przez nie małymi i średnimi przedsiębiorstwami.

banki te w mniejszym stopniu skupiają się na obsłudze podmiotów z sektora rolnego i tym samym adresują swoje usługi do zbliżonej grupy klientów co SKOK-i. W 2014 roku przed zawieszeniem działalności przez KNF i wystąpieniem wniosku o upadłość SKOK Wspólnota i SKOK Wołomin wartość aktywów wszystkich SKOK-ów była pięć razy mniejsza niż wszystkich banków spółdzielczych, jednak o sile konkurencyjnej kas świadczyła rozbudowana sieć ich placówek, która liczyła blisko 1,9 tysiąca, a więc już tylko około dwa i pół razy mniej niż liczba placówek banków spółdzielczych¹.

W połowie 2013 roku KNF opublikował wyniki audytu przeprowadzonego w SKOK-ach. Wykazano wówczas wiele nieprawidłowości w poszczególnych kasach, zaś na pierwszy plan wysunęły się nieadekwatne do prowadzonej działalności fundusze własne oraz znaczący, wynoszący 30%, udział przeterminowanych należności w portfelu pożyczkowym kas. Mając na względzie fakt, że kasy w zamian za przeterminowane wierzytelności nabywały skrypty dłużne, KNF szacował wstępnie, że faktycznie należności przeterminowane stanowiły nawet 37% portfela pożyczkowego kas². W rezultacie w 2013 roku już 44 kasy, spośród 55 wówczas istniejących, były zobowiązane do podjęcia działań naprawczych, a trzy z nich objęto dodatkowo nadzorem komisarycznym. Biorąc pod uwagę powyższe fakty, rodzi się pytanie: czy luźna polityka pożyczkowa kas, która stała za wysokim odsetkiem przeterminowanych wierzytelności, nie rodzi niepożądaną konkurencji ze strony kas wobec banków, w tym zwłaszcza banków spółdzielczych, które tak jak SKOK-i działają przede wszystkim na rynkach lokalnych? Niniejszy artykuł stara się odpowiedzieć na to pytanie na podstawie wyników przeprowadzonego badania empirycznego.

1. DOTYCHCZASOWE USTALENIA W LITERATURZE PRZEDMIOTU

Prezentowany artykuł plasuje się w nurcie badań nad związkiem konkurencji na rynku bankowym i stabilności banków. W literaturze przedmiotu przewijają się dwa odmienne spojrzenia na tę relację. W ramach pierwszego z nich wskazuje się na potencjalną negatywną rolę konkurencji w tym względzie. Zgodnie z tym podejściem, konkurencja skłania banki do podejmowania większego ryzyka i co za tym idzie, zwiększa prawdopodobieństwo ich upadłości i zmniejsza stabilność sektora³. Wykazuje się przy tym, że na rynkach o wyższym poziomie koncentracji

¹ *Skok w liczbach*, <http://www.skok.pl/o-skok/skok-w-liczbach> (dostęp: 23.06.2015).

² UKNF, *Raport o sytuacji systemu SKOK w roku 2012*, 2013, <http://www.knf.gov.pl>

³ Patrz np.: S. Rhoades, R. Rutz, *Market power and firm risk. A test of the 'quiet life' hypothesis*, „Journal of Monetary Economics”, Vol. 9, 1982, s. 73–85; A.J. Marcus, *Deregulation and bank financial policy*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 8, 1984, s. 557–565; M.C. Keeley, *Deposit insurance, risk, and market power in banking*, „American Economic Review”, Vol. 80, 1990, s. 1183–1200; F. Allen, D. Gale, *Competition and financial stability*, „Journal of Money,

w sektorze bankowym systemowe kryzysy bankowe zdarzają się rzadziej⁴. Należy jednak zaznaczyć, że autorzy przychyłający się do argumentacji sugerującej negatywny związek między poziomem konkurencji a stabilnością banków, są niejednokrotnie ostrożni w wysuwaniu kategoriycznych wniosków. Jak podkreślają bowiem Allen i Gale⁵, wskazana relacja jest dość skomplikowana, a w dodatku nie należy jej rozpatrywać w oderwaniu od roli konkurencji jako motywatora do zwiększenia efektywności działania banków. Dodatkowo Beck i in.⁶ zaznaczają, że specyfika analizowanego związku między konkurencją a stabilnością banków istotnie zależy od uwarunkowań instytucjonalnych.

W odróżnieniu od wskazanych powyżej autorów, kolejna grupa badaczy zwraca uwagę na potencjalny korzystny wpływ konkurencji na stabilność banków⁷. Według Boota i Thakora⁸ silniejsza konkurencja sprawia, że banki w większym stopniu przyjmują bardziej bezpieczny model biznesowy oparty na budowaniu trwałych relacji z klientem. Z kolei Boyd i De Nicolò⁹ oraz De Nicolò i Lucchetta¹⁰ zaznaczyli, że w przypadku dużej koncentracji w sektorze banki ustalają wyższe stopy oprocentowania kredytów, co z kolei automatycznie zwiększa ryzykowność projektów inwe-

Credit and Banking”, Vol. 36, 2004, s. 453–480; T. Beck, A. Demirgüç-Kunt, R. Levine, *Bank concentration, competition, and crises: first results*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 30, 2006, s. 1581–1603; A. Dick, *Nationwide branching and its impact on market structure, quality and bank performance*, „Journal of Business”, Vol. 79, 2006, s. 567–592; R. Turk Ariss, *On the implications of market power in banking: evidence from developing countries*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 34, 2010, s. 765–775; G. Jimenez, J.A. Lopez, J. Saurina, *How does competition impact bank risk-taking?*, „Journal of Financial Stability”, Vol. 9, 2013, s. 185–195; T. Matsuoka, *Sunspot bank runs in competitive versus monopolistic banking systems*, „Economics Letters”, Vol. 118, 2013, s. 247–249.

⁴ T. Beck i in., *Bank concentration...*, *op. cit.*

⁵ F. Allen i D. Gale, *Competition and financial stability*, *op. cit.*

⁶ T. Beck, O. De Jonghe, G. Schepens, *Bank competition and stability: cross-country heterogeneity*, „Journal of Financial Intermediation”, Vol. 22, 2013, s. 218–244.

⁷ A.W.A. Boot, A.V. Thakor, *Can relationship banking survive competition?*, „Journal of Finance”, Vol. 55, 2000, s. 679–713; G. De Nicolò, P. Bartholomew, J. Zaman, M. Zephirin, *Bank consolidation, conglomeration and internationalization: Trends and implications for financial risk*, Working Paper # 03/158, International Monetary Fund, 2003; J.H. Boyd, G. De Nicolò, *The theory of bank risk taking and competition revisited*, „Journal of Finance”, Vol. 60, 2005, s. 1329–1343; G. De Nicolò, E. Loukoianova, *Bank ownership, market structure and risk*, IMF Working Paper 215, International Monetary Fund, Washington, D.C., 2007; A.N. Berger, L.F. Klapper, R. Turk Ariss, *Bank competition and financial stability*, „Journal of Financial Services Research”, Vol. 35, 2009, s. 99–118; G. De Nicolò, M. Lucchetta, *Financial intermediation, competition, and risk: a general equilibrium exposition*, IMF Working Paper 105, International Monetary Fund, Washington, D.C., 2009; F. Fiordelisi, D.S. Mare, *Competition and financial stability in European cooperative banks*, „Journal of International Money and Finance”, Vol. 45, 2014, s. 1–16.

⁸ A.W.A. Boot, A.V. Thakor, *Can relationship banking survive...*, *op. cit.*

⁹ J.H. Boyd, G. De Nicolò, *The theory of bank risk taking...*, *op. cit.*

¹⁰ G. De Nicolò, M. Lucchetta, *Financial intermediation, competition, and risk...*, *op. cit.*

stycyjnych finansowanych za ich pomocą, a także wzmacnia u kredytobiorców pokusę nadużycia i prowadzi do podejmowania przez nich większego ryzyka w ramach poszukiwania dodatkowych źródeł zysku. Wedle tego podejścia, niewielka konkurencja na rynku bankowym prowadzi więc do sytuacji, w której banki finansują bardziej ryzykowne projekty, co z kolei negatywnie rzutuje na stabilność sektora.

Wszystkie cytowane powyżej pozycje odnoszą się do wpływu konkurencji na stabilność banków na dużych rynkach, z reguły krajowych. Niniejszy artykuł wnosi wkład do literatury przedmiotu poprzez spojrzenie na to zagadnienie z punktu widzenia małych lokalnych rynków, ograniczonych do obszaru odpowiadającego mniej więcej wielkości niedużego miasta. Analizowane są przy tym relacje zachodzące między natężeniem konkurencji ze strony podmiotów parabankowych, dokładniej SKOK-ów, a działalnością ich lokalnych konkurentów z grona banków spółdzielczych. Szczególną uwagę zwrócono na wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na ryzyko kredytowe podejmowane przez banki spółdzielcze.

Prezentowany artykuł wpisuje się również w szerszy nurt badań nad konkurencją na rynku bankowym w Polsce. Wiele analiz empirycznych poświęconych tej problematyce przeprowadziła w szczególności Pawłowska¹¹, ale wyniki badań odnoszących się do rynku polskiego odnaleźć też można w co najmniej kilku pracach o zakresie międzynarodowym¹². Wszystkie te badania abstrahowały jednak od interakcji zachodzących między bankami a podmiotami parabankowymi i spoglądały na poziom konkurencji jedynie na rynkach ogólnokrajowych. Zagadnienia związane z konkurencją na lokalnych rynkach bankowych podejmowali natomiast Coccoresse¹³ oraz Filbeck i in.¹⁴, jednak w odróżnieniu do niniejszego artykułu w pracach tych nie odnieszono się do związku między konkurencją a stabilnością banków.

¹¹ Patrz np.: M. Pawłowska, *Poziom konkurencji i efektywność a koncentracja na polskim rynku bankowym*, „Materiały i Studia”, Nr 192, Narodowy Bank Polski, 2005; M. Pawłowska, *Konkurencja na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych – wyniki empiryczne*, [w:] E. Miklaszewska (red.), *Bank na rynku finansowym: problemy skali, efektywności i nadzoru*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010, s. 356–388. M. Pawłowska, *Competition in the Polish banking market prior to the recent crisis – empirical results obtained with the use of three different models for the period 1997–2007*, „Bank i Kredyt”, Nr 42, 2011, s. 5–40; M. Pawłowska, *Competition, concentration and foreign capital in the Polish banking sector (prior and during the financial crisis)*, National Bank of Poland Working Paper No. 130, Warszawa 2012.

¹² R. Turk Ariss, *On the implications of market power in banking...*, *op. cit.*; S. Claessens, L. Laeven, *What drives bank competition? Some international evidence*, „Journal of Money, Credit and Banking”, Vol. 36, 2004, s. 563–583; J. Bikker, L. Spierdijk, *How banking competition changed over time*, DNB Working Paper No. 167, De Nederlandsche Bank, February 2008.

¹³ P. Coccoresse, *Market power in local banking monopolies*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 33, 2009, s. 196–1210.

¹⁴ G. Filbeck i in., *Community banks and deposit market share growth*, „International Journal of Bank Marketing”, Vol. 28, 2010, s. 252–266.

2. ZESTAW DANYCH I STRATEGIA EMPIRYCZNA

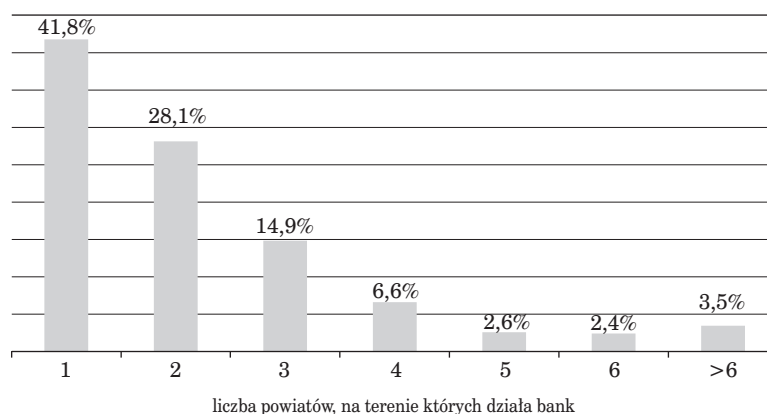
W badaniu empirycznym wykorzystano trzy zestawy danych. Pierwszy z nich obejmuje sprawozdania finansowe banków spółdzielczych ze zrzeszenia Banku Polskiej Spółdzielczości (BPS) z lat 2007–2013. Podmioty zrzeszone w BPS stanowią blisko dwie trzecie wszystkich podmiotów sektora bankowości spółdzielczej w Polsce¹⁵. Pozwala to uznać zebrane informacje za reprezentatywne dla całego sektora. Dane o charakterze panelowym obejmują 364 podmioty, dla których odnotowano łącznie 2548 obserwacji. Należy jednak zauważyć, że ostateczna liczba obserwacji wykorzystanych w analizach jest nieco mniejsza i różni się w zależności od estymowanego modelu regresji. Wynika to z trzech powodów. Po pierwsze, część skonstruowanych zmiennych została oparta na informacjach z końca roku t , jak i $t - 1$, co sprawia, że nie jest możliwe wyliczenie ich wartości dla 2007 roku. Po drugie, w celu uniknięcia zjawiska endogeniczności zmienne objaśniające o charakterze finansowym zostały wprowadzone do estymowanych modeli regresji jako opóźnione o jeden okres. Po trzecie, rozkłady zmiennych przeanalizowano w kontekście występowania obserwacji nietypowych, przy czym nietypowe wartości zostały wyeliminowane. Listę wszystkich zdefiniowanych zmiennych finansowych, charakteryzujących banki spółdzielcze przedstawia sekcja A tabeli 1. Zmienne te opisują funkcjonowanie banków spółdzielczych w kontekście: a) kosztów działania (KOSZTY.DZ), b) tworzonych odpisów aktualizacyjnych z tytułu utraty wartości (ODPISY), c) odnotowywanej marży odsetkowej netto (MARŻ.ODS), d) rentowności (ROA i OROA) oraz e) dynamiki aktywów (WZR.AKT). Dodatkowo wśród zmiennych znajdują się takie, które opisują wielkość banku (LN.AKTYW), jego strukturę aktywów i pasywów (odpowiednio: KAPITAŁ i NAL.KRED), a także model biznesowy (PROWIZJE).

Na drugi zestaw danych składają się informacje udostępniane przez Główny Urząd Statystyczny i opisujące poszczególne powiaty kraju. Na podstawie tych informacji scharakteryzowane zostały obszary działania poszczególnych banków spółdzielczych. Należy mieć na względzie fakt, że większość banków spółdzielczych w Polsce ma placówki w więcej niż jednym powiecie, a blisko 30% tych podmiotów prowadzi działalność w co najmniej trzech powiatach (por. rysunek 1). W związku z tym przy tworzeniu zmiennych opisujących obszar działania banków spółdzielczych uwzględniono informacje o lokalizacji ich placówek, dostarczone przez Inteliace Research. Ostatecznie wartości poszczególnych zmiennych zostały wyznaczone jako średnie charakterystyki powiatów ważone liczbą placówek danego banku

¹⁵ We wrześniu 2014 r. działało 566 banków spółdzielczych, w tym 361 podmiotów ze zrzeszenia Banku Polskiej Spółdzielczości, 204 podmiotów ze zrzeszenia Spółdzielczej Grupy Bankowej oraz niezrzeszony Krakowski Bank Spółdzielczy (UKNE, *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014*, Warszawa grudzień 2014).

zlokalizowanych w poszczególnych powiatach w poszczególnych latach analizy, tj. 2007–2013. Definicje tych zmiennych przedstawia sekcja B tabeli 1. Odzwierciedlają one: poziom wynagrodzeń (WYNAGR), aktywność gospodarczą ludności (PRZEDS), stopę bezrobocia (BEZROB) oraz gęstość zaludnienia (GĘST.LUDN) na terenach funkcjonowania każdego z analizowanych banków spółdzielczych.

Rysunek 1. Obszar działania banków spółdzielczych w Polsce



Źródło: opracowanie własne.

Trzeci z wykorzystanych zestawów danych obejmuje kompletne dane adresowe placówek wszystkich banków spółdzielczych, banków komercyjnych oraz SKOK-ów w Polsce. Dzięki tym informacjom możliwe jest odzwierciedlenie konkurencji, z jaką mierzą się poszczególne analizowane banki spółdzielcze na swoich rynkach lokalnych. Biorąc pod uwagę przedmiot zainteresowania artykułu, szczególne znaczenie mają informacje o lokalizacji placówek SKOK-ów. Na podstawie wspomnianych danych adresowych, za pomocą Google Maps przypisano współrzędne geograficzne do każdej placówki. Następnie dla każdej placówki analizowanych banków spółdzielczych zidentyfikowano placówki konkurencyjnych banków oraz SKOK-ów w promieniu 2,5 km od tej placówki. W ten sposób określono rynek lokalny każdej z placówek banków spółdzielczych oraz działających na tym rynku konkurentów. Długość promienia analizy określono tak, aby analizowany obszar odpowiadał pod względem powierzchni małemu miastu, tj. rynkowi, na którym operują z reguły placówki poszczególnych banków spółdzielczych. Powierzchnia tego obszaru (19,6 km²) równa jest mniej więcej powierzchni takich miast, jak: Pruszków, Słubice, Radzyń Podlaski, Łańcut czy Darłowo. Przy wyborze promienia analizy uwzględniono również fakt, że klienci banków spółdzielczych wywodzą się w znacznej mierze z grona osób fizycznych, od których można najczęściej oczekiwać poszukiwania usług bankowych w niedalekiej odległości od miejsca zamieszkania.

Promień analizy nie powinien więc być zbyt duży, ale jednocześnie nie może być zbyt mały, ponieważ wówczas na tak zdefiniowanych rynkach znaczna liczba placówek banków spółdzielczych nie napotykałaby żadnych konkurentów, zwłaszcza z grona SKOK-ów, których jest relatywnie mało¹⁶.

W ramach wyodrębnionych rynków lokalnych dla każdej z placówek poszczególnych banków spółdzielczych określono liczbę: a) placówek innych banków i SKOK-ów, b) liczbę placówek SKOK-ów oraz c) liczbę placówek innych banków. Ostatecznie siłę konkurentów danego banku spółdzielczego opisano za pomocą mediany liczby konkurentów, z jakimi mierzą się jego poszczególne placówki. W ten sposób stworzone zostały trzy zmienne, tj. KONK, KONK.SKOK oraz KONK.BANK (zdefiniowane w sekcji C tabeli 1).

Tabela 2 prezentuje statystyki opisowe zmiennych stworzonych przy wykorzystaniu wszystkich trzech wymienionych zestawów danych. Wynika z niej między innymi, że placówki przynajmniej 25% banków spółdzielczych konkuruje z reguły na swoich rynkach lokalnych z co najmniej jedną placówką SKOK-u, zaś placówki około 10% banków spółdzielczych napotykają z reguły w swojej najbliższej okolicy co najmniej 3 placówki SKOK-ów. Dodatkowo na rysunku 2 zobrazowano lokalizację placówek wszystkich banków spółdzielczych w Polsce w 2013 roku wraz z informacją o natężeniu konkurencji ze strony SKOK-ów. Rysunek ten pozwala stwierdzić, że z największą konkurencją ze strony SKOK-ów miały do czynienia banki spółdzielcze operujące w dużych miastach oraz na terenie województw śląskiego i małopolskiego, gdzie ruch spółdzielczy jest ogólnie dobrze rozwinięty. Są to obszary, na których potencjalny wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na banki spółdzielcze powinien ujawniać się najsilniej.

Tabela 1. Definicje zmiennych

A. Zmienne finansowe opisujące bank

Nazwa zmiennej	Definicja
KOSZTY.DZ	stosunek kosztów działania banku do średniorocznej sumy bilansowej
ODPISY	stosunek odpisów aktualizacyjnych z tytułu utraty wartości do średniorocznej sumy należności kredytowych
MARŻ.ODS	stosunek wyniku odsetkowego do średniorocznej sumy bilansowej

¹⁶ W celu zweryfikowania stabilności wyników, analizy zaprezentowane w artykule przeprowadzono również przy wykorzystaniu promienia równego 5 km. Podobieństwo uzyskanych w ten sposób rezultatów jest satysfakcjonujące (wyniki dostępne u autora na życzenie).

Nazwa zmiennej	Definicja
WZR.AKTYW	urealniona roczna stopa wzrostu aktywów
ROA	stosunek wyniku netto do średniorocznej sumy bilansowej
OROA	stosunek wyniku operacyjnego do średniorocznej sumy bilansowej
KAPITAŁ	stosunek kapitałów własnych do sumy bilansowej
NAL.KRED	stosunek należności kredytowych do sumy bilansowej
LN.AKTYW	logarytm naturalny aktywów w cenach stałych
PROWIZJE	relacja wyniku z tytułu opłat i prowizji do wyniku działalności bankowej

B. Zmienne opisujące obszar działania banku*

Nazwa zmiennej	Definicja
WYNAGR	poziom wynagrodzeń w relacji do średniej krajowej w powiatach, w których działa bank
PRZEDS	odsetek osób w wieku produkcyjnym prowadzących działalność gospodarczą, wyliczany dla powiatów, w których działa bank
BEZROB	stopa bezrobocia w powiatach, w których działa bank
GĘST.LUDN	gęstość zaludnienia (w tys. osób na km ²) w powiatach działalności banku

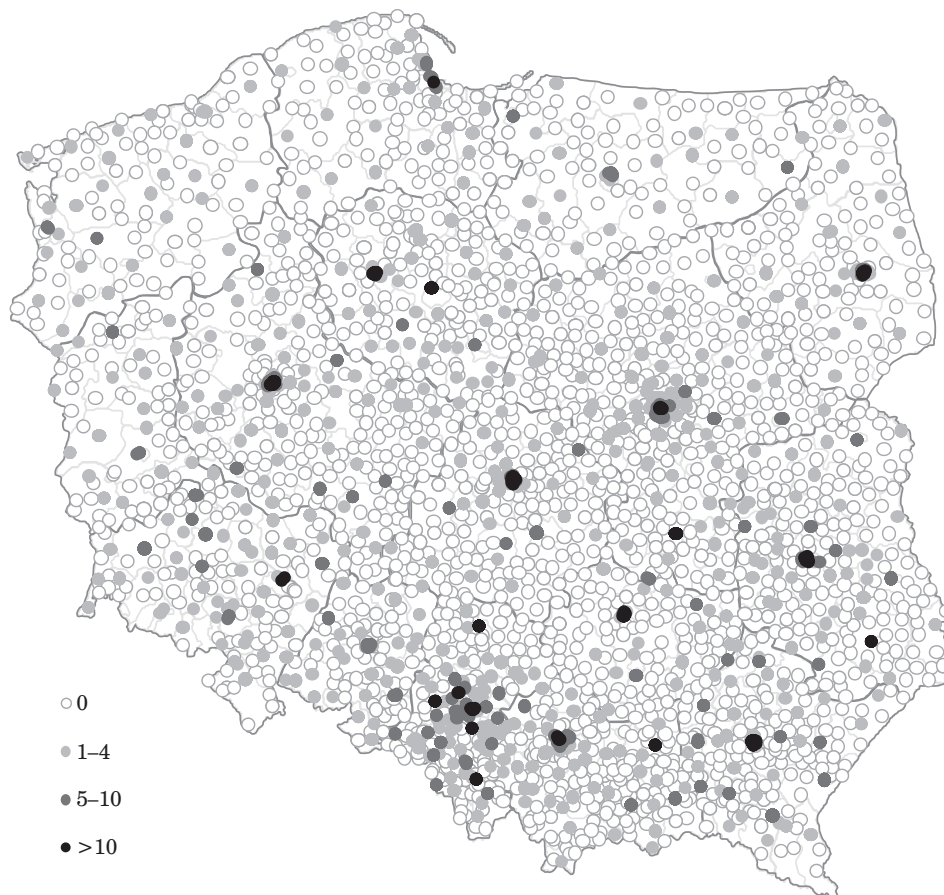
* Średnie z wartości dla poszczególnych powiatów ważone liczbą placówek banku spółdzielczego działających w tych powiatach.

C. Zmienne opisujące poziom konkurencji wobec placówek banku**

Nazwa zmiennej	Definicja
KONK	mediana liczby placówek innych banków i SKOK-ów na rynkach lokalnych właściwych dla poszczególnych placówek banku
KONK.SKOK	mediana liczby placówek SKOK-ów na rynkach lokalnych właściwych dla poszczególnych placówek banku
KONK.BANK	mediana liczby placówek innych banków na rynkach lokalnych właściwych dla poszczególnych placówek banku

** Rynki lokalne poszczególnych placówek zdefiniowano jako obszary w promieniu 2,5 km od tych placówek.

Rysunek 2. Lokalizacja placówek banków spółdzielczych wraz z informacją o liczbie placówek SKOK-ów w promieniu 2,5 km



Źródło: opracowanie własne.

W celu weryfikacji wpływu konkurencji na działalność banków spółdzielczych wyestymowano liniowe modele regresji panelowej z losowymi efektami indywidualnymi (ang. *random effects*), przyjmując następującą uogólnioną postać:

$$ZM.ZAL_{t,i} = f(BANK_{t-1,i}, OBSZAR_{t,i}, KONKURENCJA_{t,i}, ROK_t), \quad (1)$$

gdzie: $ZM.ZAL_{t,i}$ jest wartością zmiennej zależnej dla banku i w okresie t , przy czym jako zmienną zależną w poszczególnych modelach potraktowano odpowiednio: KOSZTY.DZ, ODPISY, MARŻ.ODS, WZR.AKTYW, ROA i OROA; $BANK_{t-1,i}$

jest zestawem wartości zmiennych kontrolnych opisujących bank i w okresie $t - 1$, wyznaczonych na podstawie informacji ze sprawozdań finansowych; $OBSZAR_{t,i}$ jest zestawem wartości zmiennych kontrolnych opisujących specyfikę obszaru działania banku i na początku okresu t ; $KONKURENCJA_{t,i}$ jest zestawem wartości zmiennych opisujących natężenie konkurencji wobec placówek banku i na rynkach lokalnych w okresie t ; ROK_t jest zestawem wartości zmiennych binarnych kodujących poszczególne lata analizy i tym samym kontrolujących wpływ otoczenia makroekonomicznego. Do oszacowania współczynników modelu (1) wykorzystano uogólnioną metodę najmniejszych kwadratów.

Tabela 2. Statystyki opisowe próby

Zmienna	Średnia	Odch.std.	10.percentyl	1. kwartył	Mediana	3. kwartył	90.percentyl
KOSZTY.DZ	0,0404	0,0105	0,0284	0,0331	0,0393	0,0460	0,0536
ODPISY	0,0022	0,0058	-0,0008	-0,0001	0,0006	0,0028	0,0065
MARŻ.ODS	0,0456	0,0096	0,0341	0,0389	0,0445	0,0511	0,0583
WZR.AKTYW	0,0777	0,0932	-0,0260	0,0193	0,0728	0,1268	0,1851
ROA	0,0133	0,0069	0,0065	0,0093	0,0126	0,0168	0,0213
OROA	0,0168	0,0082	0,0086	0,0118	0,0159	0,0211	0,0268
KAPITAŁ	0,1347	0,0504	0,0844	0,0981	0,1243	0,1574	0,1975
NAL.KRED	0,8757	0,1239	0,7348	0,8716	0,9206	0,9426	0,9534
LN.AKTYW	18,0101	0,8430	16,9941	17,3978	17,9374	18,5043	19,1402
PROWIZJE	0,2574	0,0664	0,1780	0,2137	0,2528	0,2950	0,3384
WYNAGR	0,8350	0,0877	0,7499	0,7780	0,8160	0,8705	0,9380
PRZEDS	0,0959	0,0223	0,0717	0,0820	0,0920	0,1080	0,1228
BEZROB	0,1427	0,0459	0,0890	0,1075	0,1385	0,1730	0,2014
GĘST.LUDN	0,2650	0,3934	0,0425	0,0651	0,1173	0,2525	0,7069
KONK	5,4118	10,3188	0,0000	0,0000	1,0000	6,0000	17,0000
KONK.SKOK	0,8652	1,5860	0,0000	0,0000	0,0000	1,0000	3,0000
KONK.BANK	4,5444	8,9580	0,0000	0,0000	1,0000	5,0000	13,5000

Źródło: obliczenia własne.

3. WYNIKI OBLICZEŃ

W tabeli 3 zaprezentowano wyniki estymacji panelowych modeli regresji, w których konkurencję odzwierciedlono w zagregowany sposób, tj. bez wyodrębniania SKOK-ów oraz banków. Współczynniki przy wielu zmiennych kontrolnych zbudowanych według danych finansowych banku są statystycznie istotne. Po pierwsze, wyniki sugerują, że szybciej rozwijają się i raportują wyższą rentowność banki

o wyższym wyposażeniu kapitałowym (KAPITAŁ) i bardziej tradycyjnym profilu działalności, odzwierciedlonym w wysokim udziale należności kredytowych w aktywach (NAL.KRED). Po drugie, banki większe (LN.AKTYW) charakteryzują się wyższą dynamiką wzrostu i lepiej kontrolują koszty działania, ale jednocześnie ponoszą wyższe koszty ryzyka kredytowego i odnotowują niższą marżę odsetkową. Można przypuszczać, że jest to związane z faktem, iż duże banki spółdzielcze mają większą bazę potencjalnych klientów i profil zbliżony do małych banków komercyjnych (co ułatwia rozwój), ale równocześnie są w większym stopniu nastawione na obsługę osób spoza małych lokalnych społeczności, które to osoby trudniej zweryfikować pod kątem ich wiarygodności kredytowej i zarazem trudniej przyciągnąć do banku nie oferując konkurencyjnej ceny. Po trzecie, wysokie koszty działania (KOSZTY.DZ), utożsamiane niekiedy w literaturze przedmiotu z wyższą jakością obsługi¹⁷, pozwalają zwiększyć marżę odsetkową i szybciej rozwijać działalność, ale negatywnie rzutują na rentowność. Po czwarte, banki o mniej tradycyjnym modelu biznesowym, tj. wysokim udziale prowizji w wyniku operacyjnym (PROWIZJE), odnotowują trudności w rozwijaniu działalności i generowaniu wysokiej marży odsetkowej. Prawdopodobnie wynika to z faktu, że banki te w znacznym stopniu adresują swoją ofertę do klientów obsługiwanych często przez banki komercyjne, co zmusza je do konkutowania ceną produktów, a także jakością obsługi, ale podnosi także koszty działania.

Racjonalne uzasadnienie znajdują również statystycznie istotne współczynniki przy zmiennych opisujących obszar działania banku. Przykładowo, na obszarach o wyższym poziomie bezrobocia (BEZROB) banki spółdzielcze odnotowują wyższe koszty ryzyka kredytowego, zaś na terenach bogatszych (WYNAGR) i zamieszkiwanych przez aktywniejszą pod względem ekonomicznym ludność (PRZEDS) trudniej jest bankom spółdzielczym rozwijać się, odnotowywać korzystną marżę odsetkową i wysoką rentowność. Wynika to zapewne z tego, że rejony te są raczej tradycyjnym obszarem działalności banków komercyjnych, a nie banków spółdzielczych, które są tam darzone mniejszym zaufaniem.

Warto zaznaczyć, że uzyskane wyniki, ogólnie rzecz biorąc, są w zgodzie z teorią zakładającą negatywny wpływ konkurencji. Dowodzą bowiem, że banki spółdzielcze, funkcjonujące na wysoce konkurencyjnych rynkach lokalnych, w walce o klienta rozluźniają politykę kredytową (co skutkuje wyższymi odpisami z tytułu utraty wartości należności kredytowych) i odnotowują niższą rentowność. Można jednak znaleźć również pozytywne efekty konkurencji, ponieważ rezultaty sugere-

¹⁷ Patrz np.: A. Demirgüç-Kunt, H. Huizinga, *Market discipline and deposit insurance*, „Journal of Monetary Economics”, Vol. 51, 2004, s. 375–399; A. Karas, W. Pyle, K. Schoors, *Sophisticated discipline in a nascent deposit market: Evidence from post-communist Russia*, BOFIT Discussion Papers 13, 2006; E. Cubillas, A. Fonseca, F. Gonzalez, *Banking crises and market discipline: international evidence*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 36, 2012, s. 2285–2298.

rują, że zmusza ona banki spółdzielcze do efektywniejszego zarządzania kosztami działania. Na zakończenie należy zauważyć, że niskie okazały się współczynniki determinacji R^2 w przypadku większości modeli. Są one jednak na porównywalnym poziomie do odpowiednich współczynników z podobnych badań prezentowanych w literaturze przedmiotu, zmierzających do testowania hipotez badawczych.

Tabela 3. Wpływ konkurencji na działalność banków spółdzielczych

Zmienne objaśniające\ objaśniane	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	KOSZTY.DZ	ODPISY	MARŻ.ODS	WZR.AKTYW	ROA	OROA
KAPITAŁ _{t-1}	0,00240 (0,00880)	0,0162** (0,00766)	0,0350*** (0,00631)	0,339*** (0,0915)	0,0367*** (0,00909)	0,0446*** (0,0108)
NAL.KRED _{t-1}	-0,000240 (0,00124)	-0,00793*** (0,00269)	0,000947 (0,00167)	0,0667*** (0,0229)	0,00417*** (0,00146)	0,00438*** (0,00165)
LN.AKTYW _{t-1}	-0,00677*** (0,000621)	0,00129*** (0,000451)	-0,00157*** (0,000353)	0,0285*** (0,00706)	-0,000334 (0,000494)	-0,000425 (0,000604)
PROWIZJE _{t-1}	0,0248*** (0,00519)	-0,0126 (0,00836)	-0,0465*** (0,00365)	-0,155*** (0,0589)	-0,00554 (0,00412)	-0,00775 (0,00479)
KOSZTY.DZ _{t-1}		0,0562 (0,0368)	0,378*** (0,0256)	0,765** (0,308)	-0,127*** (0,0288)	-0,148*** (0,0363)
WYNAGR _t	0,00472 (0,00382)	6,63e-06 (0,00241)	-0,000900 (0,00299)	-0,0668* (0,0358)	-0,00280 (0,00206)	-0,00385 (0,00248)
PRZEDS _t	0,0123 (0,0269)	0,0139 (0,00865)	-0,0359*** (0,0106)	-0,0828 (0,161)	-0,0359*** (0,0109)	-0,0440*** (0,0132)
BEZROB _t	0,00683 (0,00869)	-0,00847** (0,00341)	0,00196 (0,00523)	-0,0766 (0,0588)	0,00490 (0,00445)	0,00620 (0,00549)
GEŃST.LUDN _t	0,000776 (0,000688)	0,000648 (0,000639)	-0,000515 (0,000532)	0,0120 (0,00964)	-0,000473 (0,000582)	-0,000407 (0,000713)
KONK	-4,54e-05*** (1,17e-05)	5,23e-05** (2,66e-05)	-1,67e-05 (1,46e-05)	3,66e-05 (0,000227)	-4,48e-05** (2,17e-05)	-4,12e-05* (2,28e-05)
stała	0,153*** (0,0125)	-0,0168* (0,00866)	0,0654*** (0,00783)	-0,482*** (0,151)	0,0235** (0,0108)	0,0303** (0,0133)
obserwacje	2128	1730	1764	1764	1764	1764
banki	364	363	364	364	364	364
statyst. Walda	1485***	79,80***	2535***	256,5***	749,7***	877,3***
R ²	0,290	0,0924	0,700	0,121	0,382	0,414

W celu ograniczenia rozmiarów tabeli nie zaprezentowano oszacowań współczynników dla zmiennych binarnych, kodujących poszczególne lata analizy. W nawiasach podano heteroskedastycznie zgodne błędy standardowe. ***, ** oraz * oznaczają istotność odpowiednio na poziomie: 0,01, 0,05 i 0,1.

Źródło: obliczenia własne.

Tabela 4. Wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na przychody i koszty banków spółdzielczych

Zmienne objaśniające\ objaśniane	(7)	(8)	(9)	(10)	(11)	(12)
	KOSZTY.DZ	KOSZTY.DZ	ODPISY	ODPISY	MARŻ.ODS	MARŻ.ODS
KAPITAŁ _{t-1}	0,00244 (0,00880)	0,00240 (0,00879)	0,0158** (0,00757)	0,0158** (0,00757)	0,0358*** (0,00631)	0,0358*** (0,00631)
NAL.KRED _{t-1}	-0,000241 (0,00124)	-0,000245 (0,00124)	-0,00790*** (0,00268)	-0,00790*** (0,00268)	0,000858 (0,00166)	0,000860 (0,00166)
LN.AKTYW _{t-1}	-0,00677*** (0,000623)	-0,00677*** (0,000623)	0,00126*** (0,000438)	0,00126*** (0,000439)	-0,00151*** (0,000350)	-0,00151*** (0,000350)
PROWIZJE _{t-1}	0,0248*** (0,00515)	0,0249*** (0,00515)	-0,0131 (0,00819)	-0,0131 (0,00820)	-0,0456*** (0,00364)	-0,0457*** (0,00364)
KOSZTY.DZ _{t-1}			0,0569 (0,0360)	0,0568 (0,0360)	0,377*** (0,0251)	0,378*** (0,0251)
WYNAGR _t	0,00474 (0,00381)	0,00475 (0,00381)	-0,000456 (0,00250)	-0,000453 (0,00249)	-0,000243 (0,00301)	-0,000247 (0,00301)
PRZEDS _t	0,0122 (0,0269)	0,0122 (0,0269)	0,0172* (0,00887)	0,0171* (0,00886)	-0,0400*** (0,0105)	-0,0399*** (0,0105)
BEZROB _t	0,00678 (0,00874)	0,00677 (0,00874)	-0,00741** (0,00342)	-0,00744** (0,00342)	0,000610 (0,00525)	0,000611 (0,00525)
GEŚTLUDN _t	0,000777 (0,000689)	0,000777 (0,000689)	0,000641 (0,000636)	0,000637 (0,000636)	-0,000474 (0,000514)	-0,000475 (0,000515)
KONK _t	-4,30e-05* (2,30e-05)		-4,94e-06 (3,47e-05)		6,35e-05** (3,02e-05)	
KONK.SKOK _t	-2,14e-05 (0,000184)	-5,91e-05 (0,000166)	0,000455** (0,000220)	0,000441** (0,000200)	-0,000669*** (0,000202)	-0,000608*** (0,000179)
KONK.BANK _t		-4,39e-05* (2,32e-05)		-3,13e-06 (3,48e-05)		6,40e-05** (3,07e-05)
stała	0,153*** (0,0125)	0,153*** (0,0125)	-0,0163* (0,00852)	-0,0163* (0,00852)	0,0643*** (0,00779)	0,0643*** (0,00779)
obserwacje	2128	2128	1730	1730	1764	1764
banki	364	364	363	363	364	364
statyst. Walda	1502***	1500***	88,43***	87,91***	2606***	2607***
R ²	0,290	0,290	0,0990	0,0990	0,703	0,703

W celu ograniczenia rozmiarów tabeli nie zaprezentowano oszacowań współczynników dla zmiennych binarnych, kodujących poszczególne lata analizy. W nawiasach podano heteroskedastycznie zgodne błędy standardowe. ***, ** oraz * oznaczają istotność odpowiednio na poziomie: 0,01, 0,05 i 0,1.

Źródło: obliczenia własne.

Równania (1)–(6) dają wstępny pogląd na wpływ konkurencji na działalność banków spółdzielczych, dopiero jednak równania (7)–(18), zaprezentowane w tabelach 4 i 5, pokazują pełny obraz tego zjawiska, ponieważ umożliwiają zidentyfikowanie faktycznego źródła zagrożenia dla stabilności banków spółdzielczych. We wskazanych specyfikacjach modelowych osobno odzwierciedlone zostało natężenie konkurencji ze strony placówek SKOK-ów działających na rynkach lokalnych właściwych dla placówek poszczególnych banków spółdzielczych. W celu udokumentowania stabilności wyników wyestymowano po dwa modele objaśniające każdą ze zmiennych. W modelach pierwszego typu wśród regresorów znalazły się dwie zmienne opisujące odpowiednio konkurencję ze strony wszystkich innych placówek (zarówno banków, jak i SKOK-ów; zmienna KONK) oraz ze strony samych SKOK-ów (KONK_SKOK). Z kolei drugi typ modeli objaśniany jest między innymi przez zmienne odzwierciedlające konkurencję z strony wszystkich banków (KONK_BANK) oraz samych SKOK-ów (KONK_SKOK). We wszystkich specyfikacjach modelowych znaki współczynników oraz poziomy istotności oszacowań dla zmiennych kontrolnych pozostają praktycznie bez zmian względem wyników uzyskanych dla bazowych wersji równań (tj. specyfikacji 1–6). Istotne, nowe wnioski można wyciągnąć natomiast na podstawie współczynników dla poszczególnych zmiennych opisujących konkurencję na rynkach lokalnych. Rezultaty wskazują bowiem, że źródłem zagrożenia dla banków spółdzielczych, w tym dla stabilności podmiotów z tego sektora, są SKOK-i, a nie inne banki. Konkurencja ze strony innych banków wpływa wręcz korzystnie na funkcjonowanie banków spółdzielczych, ponieważ zmusza je do zwiększenia efektywności zarządzania kosztami. Nieoczekiwanie dodatni jest również współczynnik odzwierciedlający wpływ konkurencji ze strony innych banków na marżę odsetkową. Może to jednak wynikać z faktu, że większa konkurencja ze strony wszystkich innych banków często wiąże się z większą obecnością innych banków spółdzielczych (zwłaszcza na terenie małych miast i wsi, gdzie głównie działają analizowane podmioty), a nie można wykluczyć pewnych efektów synergii między różnymi bankami spółdzielczymi działającymi na tym samym terenie, zwłaszcza, gdy banki te należą do tego samego zrzeszenia.

Tabela 5. Wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na rentowność i wzrost aktywów banków spółdzielczych

Zmienne objaśniające \ objaśniane	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
	WZR.AKTW	WZR.AKTW	ROA	ROA	OROA	OROA
KAPITAŁ _{t-1}	0,339***	0,339***	0,0374***	0,0374***	0,0454***	0,0454***
	(0,0914)	(0,0914)	(0,00904)	(0,00904)	(0,0107)	(0,0107)
NAL.KRED _{t-1}	0,0666***	0,0666***	0,00413***	0,00413***	0,00434***	0,00434***
	(0,0228)	(0,0229)	(0,00145)	(0,00145)	(0,00165)	(0,00165)

Zmienne objaśniające\ objaśniane	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
	WZR.AKTW	WZR.AKTW	ROA	ROA	OROA	OROA
LN.AKTYW _{t-1}	0,0285***	0,0285***	-0,000287	-0,000287	-0,000370	-0,000369
	(0,00706)	(0,00706)	(0,000490)	(0,000490)	(0,000600)	(0,000600)
PROWIZJE _{t-1}	-0,154***	-0,154***	-0,00491	-0,00490	-0,00700	-0,00700
	(0,0588)	(0,0589)	(0,00414)	(0,00414)	(0,00483)	(0,00482)
KOSZTY.DZ _{t-1}	0,759**	0,761**	-0,128***	-0,128***	-0,149***	-0,149***
	(0,309)	(0,309)	(0,0285)	(0,0285)	(0,0360)	(0,0360)
WYNAGR _t	-0,0659*	-0,0659*	-0,00233	-0,00233	-0,00330	-0,00329
	(0,0355)	(0,0355)	(0,00212)	(0,00212)	(0,00253)	(0,00253)
PRZEDS _t	-0,0893	-0,0878	-0,0392***	-0,0392***	-0,0477***	-0,0477***
	(0,163)	(0,164)	(0,0108)	(0,0108)	(0,0132)	(0,0131)
BEZROB _t	-0,0784	-0,0780	0,00379	0,00377	0,00494	0,00492
	(0,0588)	(0,0589)	(0,00445)	(0,00445)	(0,00549)	(0,00549)
GĘST.LUDN _t	0,0120	0,0121	-0,000461	-0,000464	-0,000390	-0,000394
	(0,00961)	(0,00965)	(0,000549)	(0,000550)	(0,000672)	(0,000673)
KONK _t	0,000151		1,52e-05		2,74e-05	
	(0,000540)		(2,55e-05)		(2,84e-05)	
KONK.SKOK _t	-0,000887	-0,000585	-0,000486**	-0,000478***	-0,000563***	-0,000545***
	(0,00368)	(0,00323)	(0,000192)	(0,000180)	(0,000213)	(0,000198)
KONK.BANK _t		0,000119		1,67e-05		2,93e-05
		(0,000544)		(2,47e-05)		(2,75e-05)
stała	-0,482***	-0,482***	0,0227**	0,0227**	0,0293**	0,0293**
	(0,151)	(0,151)	(0,0107)	(0,0107)	(0,0132)	(0,0132)
obserwacje	1764	1764	1764	1764	1764	1764
banki	364	364	364	364	364	364
statyst. Walda	259,7***	259,8***	789,2***	789,1***	910,8***	911,4***
R ²	0,122	0,122	0,389	0,389	0,421	0,421

W celu ograniczenia rozmiarów tabeli nie zaprezentowano oszacowań współczynników dla zmiennych binarnych, kodujących poszczególne lata analizy. W nawiasach podano heteroskedastycznie zgodne błędy standardowe. ***, ** oraz * oznaczają istotność odpowiednio na poziomie: 0,01, 0,05 i 0,1.

Źródło: obliczenia własne.

Rezultaty zaprezentowane w tabelach 4 i 5 pokazują, że wpływ SKOK-ów na funkcjonowanie banków spółdzielczych pozostaje w zgodzie z prezentowanym w literaturze podejściem zakładającym negatywny wpływ konkurencji na stabilność

banków (patrz punkt 1 artykułu). Po pierwsze, **obecność SKOK-ów na rynku lokalnym statystycznie istotnie zwiększa poziom ryzyka kredytowego podejmowanego przez banki spółdzielcze**. Wykazana przez Urząd Komisji Nadzoru Finansowego¹⁸ słaba jakość portfela należności z tytułu pożyczek w SKOK-ach jest zapewne pokłosiem stosunkowo luźnego podejścia tych podmiotów do weryfikacji wiarygodności kredytowej klientów. Przyniosło to jednak niepożądany skutek w postaci nadmiernego rozluźnienia polityki kredytowej również przez konkurujące z nimi na rynkach lokalnych banki spółdzielcze, co w efekcie doprowadziło do wzrostu tworzonych przez te banki odpisów z tytułu utraty wartości należności kredytowych. Rezultaty te wskazują również pośrednio, że **pozostawienie podmiotów parabankowych poza państwowym nadzorem finansowym negatywnie wpływa na stabilność banków**, ponieważ skłania je do podejmowania większego ryzyka kredytowego, co z kolei rzutuje na ryzyko ich niewypłacalności. Negatywny wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów przyniósł także efekt w postaci niższej marży odsetkowej odnotowywanej przez rywalizujące z nimi banki spółdzielcze oraz niższej rentowności aktywów, zarówno na poziomie wyniku operacyjnego, jak i wyniku netto. Nie udało się natomiast wykazać, aby SKOK-i, w przeciwieństwie do konkurencyjnych banków, skłaniały banki spółdzielcze do zwiększenia efektywności zarządzania kosztami. Ogólnie rzecz ujmując, uzyskane wyniki pokazują, że **wbrew opiniom banków spółdzielczych¹⁹, największe zagrożenie dla nich stanowią nie banki komercyjne, ale SKOK-i**. Znajduje to jednak racjonalne uzasadnienie, ponieważ oferta produktowa i obszar działania SKOK-ów są zbliżone do zakresu świadczonych usług i rynków, na których działają banki spółdzielcze. Co więcej, oba rodzaje podmiotów funkcjonują na zasadzie spółdzielni i adresują swoją ofertę do osób chcących korzystać z usług przedsiębiorstw z polskim kapitałem.

PODSUMOWANIE

W niniejszym artykule dokonano spojrzenia na wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na funkcjonowanie banków spółdzielczych na rynkach lokalnych. Przy wykorzystaniu między innymi danych adresowych placówek SKOK-ów oraz wszystkich placówek banków, tj. zarówno banków komercyjnych, jak i banków spółdzielczych, określono siłę konkurentów poszczególnych placówek banków spół-

¹⁸ UKNF, *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających...*, op. cit.

¹⁹ Przeprowadzone w 2010 roku badania ankietowe wskazują, że prawie wszystkie banki spółdzielcze upatrują swoich najważniejszych rywali w bankach komercyjnych. Co drugi bank spółdzielczy obawia się konkurencji ze strony SKOK-ów, a jedynie co czwarty ze strony innych banków spółdzielczych. Patrz: G. Woźniewska, *Potencjał konkurencyjny banku spółdzielczego*. Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 77.

dzielczych w promieniu 2,5 km od tych placówek, tj. na obszarach odpowiadających powierzchni małego miasta. Uzyskane wyniki pozwoliły stwierdzić, że analiza wpływu konkurencji na działanie poszczególnych banków spółdzielczych, bez wyróżniania rodzaju konkurentów, nie umożliwi pełnego odzwierciedlenia wpływu konkurencji na funkcjonowanie banków. Wyodrębnienie placówek SKOK-ów z grona wszystkich konkurencyjnych placówek ulokowanych w najbliższej okolicy prowadzi do wniosków, że tworzą one konkurencję niepożądaną z punktu widzenia stabilności sektora bankowego. W obliczu konkurencji ze strony SKOK-ów, prowadzących stosunkowo luźną politykę pożyczkową, skutkującą wysokim odsetkiem przeterminowanych wierzytelności w portfelu pożyczkowym, banki spółdzielcze rozluźniały politykę kredytową i podejmowały większe ryzyko. W efekcie te spośród banków spółdzielczych, które w największym stopniu były narażone na konkurencję ze strony SKOK-ów, raportowały istotnie wyższe odpisy z tytułu utraty wartości należności kredytowych. Niekorzystny wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na banki spółdzielcze uwidaczniał się również na poziomie marży odsetkowej i rentowności analizowanych banków. Podobnego negatywnego wpływu na funkcjonowanie poszczególnych banków spółdzielczych nie wywierali natomiast konkurenci wywodzący się z grona innych banków. Z uwagi na fakt, że przeprowadzona analiza pokrywa przede wszystkim czas, gdy SKOK-i nie były objęte nadzorem ze strony Komisji Nadzoru Finansowego lub gdy nadzór nie zdołał jeszcze w pełni ograniczyć ryzykownej polityki pożyczkowej tych podmiotów, uzyskane wyniki wskazują pośrednio, że pozostawianie podmiotów parabankowych poza oficjalnym nadzorem państwowym jest źródłem niepożądanego konkurencji i niekorzystnie wpływa na stabilność sektora bankowego.

Na zakończenie warto zaznaczyć, że niewątpliwie interesująca okazać mogłaby się analiza pokazująca wpływ SKOK-ów na jakość portfeli banków komercyjnych. Tego rodzaju studium pozostaje jednak poza zakresem artykułu, a przeprowadzenie takiego badania uznać należy za trudne z uwagi na niedostępność informacji o jakości portfeli kredytowych poszczególnych placówek banków komercyjnych. Uniemożliwia to wykonanie analizy interakcji pomiędzy placówkami banków komercyjnych i SKOK-ów na rynkach lokalnych. Co prawda brak jest również ogólnie dostępnych danych o jakości portfeli kredytowych poszczególnych placówek banków spółdzielczych, ale poszczególne z tych banków mają relatywnie niewiele placówek i działają najczęściej na bardzo ograniczonych obszarach.

Streszczenie

W artykule zaprezentowano wyniki badania empirycznego nad wpływem konkurencji ze strony SKOK-ów na stabilność banków spółdzielczych. Wykorzystano przy tym między innymi dane adresowe wszystkich placówek banków i SKOK-ów,

co pozwoliło odzwierciedlić konkurencję jaką napotykały poszczególne placówki banków spółdzielczych na swoich rynkach lokalnych. Uzyskane wyniki dowodzą, że SKOK-i, do niedawna nie objęte państwowym nadzorem finansowym, generowały niepożądaną konkurencję z punktu widzenia stabilności systemu bankowego. Banki spółdzielcze, które były najbardziej narażone na konkurencję ze strony tych podmiotów, raportowały bowiem istotnie wyższe odpisy z tytułu utraty wartości należności kredytowych, co można uznać za objaw poluzowywania przez nie polityki kredytowej. Podejmowanie przez banki spółdzielcze wysokiego ryzyka kredytowego nie sprzyja z kolei stabilności tych podmiotów. Niekorzystny wpływ konkurencji ze strony SKOK-ów na funkcjonowanie banków spółdzielczych ujawniał się również na poziomie marży odsetkowej i rentowności analizowanych banków. Podobnych efektów nie odnotowano natomiast w przypadku konkurencji ze strony innych banków.

Słowa kluczowe: konkurencja, banki spółdzielcze, SKOK-i, stabilność

Abstract

In the research article I analyze the effects of competition from Polish credit unions on the stability of cooperative banks. I make use of the addresses of all bank and credit union outlets in order to accurately reflect competitors' strength in local markets. The results prove that credit unions, which until recently stayed outside the official financial supervision, constituted unwanted competition from the perspective of the banking system stability. Cooperative banks that faced the strongest competition from credit unions generated significantly higher loan loss provisions. This result should be related to a comparatively loose credit policy of those banks, and – in turn – taking higher credit risk negatively impacts the stability of these banks. Unwanted competition effects were also observed at the level of the cooperative banks' net interest margin and their profitability. On the other hand, the results do not confirm a comparable negative influence of competition from other banks.

Key words: competition, cooperative banks, credit unions, stability

Bibliografia

- Allen F., Gale D., *Competition and financial stability*, „Journal of Money, Credit and Banking”, Vol. 36, 2004.
- Beck T., Demirgüç-Kunt A., Levine R., *Bank concentration, competition, and crises: first results*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 30, 2006.

- Beck T., De Jonghe O., Schepens G., *Bank competition and stability: cross-country heterogeneity*, „Journal of Financial Intermediation”, Vol. 22, 2013.
- Berger A.N., Klapper L.F., Turk-Ariss R., *Bank competition and financial stability*, „Journal of Financial Services Research”, Vol. 35, 2009.
- Bikker J., Spierdijk L., *How banking competition changed over time*, DNB Working Paper No. 167, De Nederlandsche Bank, February 2008
- Boot A.W.A., Thakor A.V., *Can relationship banking survive competition?*, „Journal of Finance”, Vol. 55, 2000.
- Boyd J.H., De Nicolò G., *The theory of bank risk taking and competition revisited*, „Journal of Finance”, Vol. 60, 2005.
- Claessens S., Laeven L., *What drives bank competition? Some international evidence*, „Journal of Money, Credit and Banking”, Vol. 36, 2004.
- Coccorese P., *Market power in local banking monopolies*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 33, 2009.
- Cubillas E., Fonseca A., Gonzalez F., *Banking crises and market discipline: international evidence*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 36, 2012.
- Demirgüç-Kunt A., Huizinga H., *Market discipline and deposit insurance*, „Journal of Monetary Economics”, Vol. 51, 2004.
- De Nicolò G., Bartholomew P., Zaman J., Zephirin M., *Bank consolidation, conglomeration and internationalization: Trends and implications for financial risk*, Working Paper #03/158, International Monetary Fund, 2003.
- De Nicolò G., Loukoianova E., *Bank ownership, market structure and risk*, IMF Working Paper 215, International Monetary Fund, Washington, D.C., 2007.
- De Nicolò G., Lucchetta M., *Financial intermediation, competition, and risk: a general equilibrium exposition*, IMF Working Paper 105. International Monetary Fund, Washington, D.C., 2009.
- Dick A., *Nationwide branching and its impact on market structure, quality and bank performance*, „Journal of Business”, Vol. 79, 2006.
- Filbeck G., Preece D., Woessner S., Burgess S., *Community banks and deposit market share growth*, „International Journal of Bank Marketing”, Vol. 28, 2010.
- Fiordelisi F., Mare D.S., *Competition and financial stability in European cooperative banks*, „Journal of International Money and Finance”, Vol. 45, 2014.
- Jimenez G., Lopez J.A., Saurina J., *How does competition impact bank risk-taking?*, „Journal of Financial Stability”, Vol. 9, 2013.
- Karas A., Pyle W., Schoors K., *Sophisticated discipline in a nascent deposit market: Evidence from post-communist Russia*, BOFIT Discussion Papers 13, 2006
- Keeley M.C., *Deposit insurance, risk, and market power in banking*, „American Economic Review”, Vol. 80, 1990.
- Marcus A.J., *Deregulation and bank financial policy*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 8, 1984.

- Matsuoka T., *Sunspot bank runs in competitive versus monopolistic banking systems*, „Economics Letters”, Vol. 118, 2013.
- Pawłowska M., *Poziom konkurencji i efektywność a koncentracja na polskim rynku bankowym*, „Materiały i Studia”, Nr 192, Narodowy Bank Polski, 2005.
- Pawłowska M., *Konkurencja na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych – wyniki empiryczne*, [w:] E. Miklaszewska (red.), *Bank na rynku finansowym: problemy skali, efektywności i nadzoru*, Wolters Kluwer Polska, Warszawa 2010.
- Pawłowska M., *Competition in the Polish banking market prior to the recent crisis – empirical results obtained with the use of three different models for the period 1997–2007*, „Bank i Kredyt”, Nr 42, 2011.
- Pawłowska M., *Competition, concentration and foreign capital in the Polish banking sector (prior and during the financial crisis)*, National Bank of Poland Working Paper No. 130, Warszawa 2012.
- Rhoades S., Rutz R., *Market power and firm risk. A test of the ‘quiet life’ hypothesis*, „Journal of Monetary Economics”, Vol. 9, 1982.
- Skok w liczbach*, <http://www.skok.pl/o-skok/skok-w-liczbach> (dostęp: 23.06.2015).
- Turk Ariss R., *On the implications of market power in banking: evidence from developing countries*, „Journal of Banking and Finance”, Vol. 34, 2010.
- UKNF, *Raport o sytuacji systemu SKOK w roku 2012*, 2013, <http://www.knf.gov.pl>
- UKNF, *Informacja o sytuacji banków spółdzielczych i zrzeszających w III kwartale 2014*, Warszawa grudzień 2014 r.
- Woźniewska G., *Potencjał konkurencyjny banku spółdzielczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.